

RESULTAT FRÅN ENKÄTUNDERSÖKNINGAR

Fysisk planering i kommunerna för minskad klimatpåverkan

Förord – Klimatarbetet i kommuner, landsting och regioner

Kommuner, landsting och regioner har viktiga roller och gör betydande insatser i klimatarbetet. Där finns också en stark politisk vilja att ta sig an utmaningen. Det konstaterade Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, i en bred uppföljning redan 2007.

Den mest synbara klimatinsatsen nationellt sedan 1980 har varit den av kommunerna ledda utbyggnaden av fjärrvärme med konvertering från fossila bränslen till biobränslen, avfall och annat spill. Det motsvarar ungefär lika mycket som hela den nationella minskningen av utsläpp av växthusgaser sedan 1990. Insatser görs även inom fastigheter, upphandling, kollektivtrafik, egna resor, medborgardialog, samarbete med näringslivet etc.

I en enkät 2009 har SKL frågat kommunerna om klimatfrågan i den fysiska planeringen. Några av svaren har kunnat jämföras med motsvarande frågor 2007. Svaren visar glädjande nog på ett stort och ökande hänsynstagande till frågan. Det finns också många goda exempel på detta.

Stockholm i april 2010

Gunilla Glasare
Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad

Innehåll

Fler kommuner arbetar i den fysiska planeringen för att minska klimatpåverkan	4
Bakgrund – fysisk planering i klimatarbetet	5
Undersökningen	5
Tabeller	6
Tabell 1: Enkäternas svarsfrekvens 2009 och 2007 fördelat på kommungrupp, län samt riket	6
Tabell 2: Arbetar kommunen i sin fysiska planering för att minska utsläppen av växthusgaser?	7
Tabell 3: På vilka av följande områden i den fysiska planeringen arbetar kommunen för att minska utsläppen av växthusgaser? – År 2009.....	8
Tabell 4: På vilka av följande områden i den fysiska planeringen arbetar kommunen för att minska utsläppen av växthusgaser? – År 2007.....	9
Några goda exempel på arbete för att minska klimatpåverkan	10
Malmö planerar för en bättre stad	10
Linköping planerar för en rundare stad.....	10
Norrköping och Linköping planerar tillsammans.....	11
Svedala minskar klimatpåverkan.....	11
Sigtunas strategi för minskad klimatpåverkan	11
Karlstad planerar för hållbara transporter	11
Motalas handelspolicy	12
Sundsvall bygger grönt bostadsområde	12
Kollektivtrafikprogram för Göteborgsregionens kommunalförbund.....	13
Bilsnål samhällsplanering i Lund	13
Lokala miljömål ska minska klimatpåverkan i Nynäshamn.....	13
Fler exempel utan länkar	13
Kommentarer i öppna svar	14
Bilaga – de ställda enkätfrågorna	15

Fler kommuner arbetar i den fysiska planeringen för att minska klimatpåverkan

Sammanfattning av enkätresultaten

Nästan samtliga kommuner arbetar i sin fysiska planering för att minska utsläppen av växthusgaser. Andelen som svarar att de gör detta har ökat mellan 2007 och 2009, från 87 till 94 procent, och andelen som gör det i hög utsträckning har ökat från 15 till 28 procent.

75 procent arbetar med lokalisering av bostäder, infrastruktur och arbetsplatser för minskat transportbehov och energieffektivare transporter. Över 75 procent planerar för lokalisering av vindkraft och 70 procent för lokalisering av bebyggelse för utbyggnad av fjärrvärme. Över 40 procent arbetar för minskat transportbehov vid lokalisering av köpcentra och nästan lika många ställer krav på byggnadernas energieffektivitet vid exploatering på kommunägd mark. Drygt 20 procent medverkar till frivilliga överenskommelser om energiprestanda i ny bebyggelse när marken inte ägs av kommunerna. Ökningen för alla dessa delfrågor är markant mellan åren 2007 och 2009.

Klimatarbete i fysisk planering, andel av svarande kommuner i procent	2009	2007
Fysisk planering för minskade utsläpp - varav i hög utsträckning	94 28	87 15
Lokalisering av infrastruktur, arbetsplatser och bostäder för minskat transportbehov och energieffektiva transporter	75	57
Lokalisering av vindkraft	77	51
Lokalisering av bebyggelse för utbyggd fjärrvärme	70	42
Lokalisering av köpcentra för minskat transportbehov	43	22
Energikrav på bebyggelse vid exploatering när kommunen äger marken	40	22
Frivilliga överenskommelser om energiprestanda i ny bebyggelse på ej kommunägd mark	22	9

Insatserna kan konkret handla om att förtäta bebyggelsen på redan exploaterad mark snarare än på gröna ytor, att bygga nytt nära kollektivtrafik och stationer, att skapa stråk för kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik med miljöer som också är trygga och attraktiva att röra sig i. Nya energieffektiva hus byggs, som enstaka byggnader eller i hela stadsdelar och bostadsområden. Förnybar energi, vindkraft och fjärrvärme främjas på olika sätt. Planeringen görs i form av översiktsplaner, detaljplaner, miljöstrategier, energiplaner etc.

Bakgrund – fysisk planering i klimatarbetet

Kommunernas arbete har stor betydelse för klimatarbetet inom flera områden. I den fysiska planeringen är exempelvis lokaliserings- och utformningsbeslut viktiga för energianvändning och transportbehov. Fysisk planering handlar om avvägningar mellan olika intressen där klimat och miljö är viktiga aspekter att beakta.

Enligt förslaget till ny plan- och bygglag (prop. 2009/10:170) tydliggörs kommunernas ansvar med krav på hänsyn till minskad klimatpåverkan såväl i översikts- och detaljplanering som i hanteringen av bygglov. Ambitionen är en integrerad och förutseende samhällsplanering för minskade klimatpåverkande utsläpp genom ett mer transport- och energieffektivt samhällsbyggande.

För att kommunerna skall kunna ta sitt ansvar krävs aktiv medverkan från länsstyrelser och andra statliga myndigheter, liksom forskningsinstitutioner, inte minst för att ta fram och tillgängliggöra planerings- och kunskapsunderlag för lokal tillämpning. Klimataspekter ska hanteras parallellt med andra intressen och i situationer där olika intressen ställs mot varandra är kommunernas översiktsplaner viktiga dokument. I den föreslagna plan- och bygglagen får översiktsplanens roll som strategiskt dokument en stärkt ställning.

Att ställa krav på energiprestanda i ny bebyggelse kan kommunerna göra om de själva äger marken. I annat fall kan de enbart medverka till frivilliga överenskommelser om detta.

Undersökningen

Sveriges Kommuner och Landsting genomförde under sommar och höst 2009 en undersökning om fysisk planering för klimatanpassning och minskad klimatpåverkan. Under 2007 gjorde SKL en bred klimatenkät om klimatarbetet i kommunernas verksamhet. Denna rapport jämför svaren för frågorna om hur kommunerna bedriver sitt arbete för minskad klimatpåverkan i fysisk planering. Kommunernas insatser för klimatanpassning finns redovisade på www.skl.se/klimatanpassning.

Drygt 200 kommuner har svarat på förbundets frågor som vi presenterar i detta PM. Enkäten 2009 besvarades av 70 procent av kommunerna, och 69 procent svarade på frågorna som avsåg fysisk planering för minskad klimatpåverkan. Enkäten 2007 besvarades av 78 procent, medan 68 procent svarade på frågorna om fysisk planering.

Frågorna formulerades på samma sätt vid båda tillfällena och svaren bedöms vara väl jämförbara. En viss skillnad fanns i adresseringen av enkäten. 2009 sändes den till planchefer/stadsbyggnadschefer eller motsvarande, medan enkäten om klimatarbetet i kommunens verksamhet 2007 sändes till kommundirektören för vidare befordran till ansvarig handläggare.

Resultatet presenteras på kommungrupper och länsnivå. Svarefrekvensen för de olika länen och kommungrupperna skiljer sig åt mellan åren, varför svaren inte är helt jämförbara på den nivån.

I rapporten presenteras avslutningsvis ett antal goda exempel på fysisk planering för minskad klimatpåverkan. Dessa är ett urval av dem som kommunerna själva angett i de öppna enkätsvaren 2009.

Tabeller

Tabell 1: Enkäternas svarsfrekvens 2009 och 2007 fördelat på kommungrupp, län samt riket.

Grupp	2009			2007	
	Total antal	Antal svarande	Svarsfrekvens	Antal svarande	Svarsfrekvens
Storstäder	3	2	66,7%	2	66,7%
Förortskommuner	38	28	73,7%	31	81,6%
Större städer	27	18	66,7%	25	92,6%
Pendlingskommuner	41	32	78,0%	33	80,5%
Glesbygdskommuner	39	21	53,8%	24	61,5%
Varuproducerande kommuner	40	31	77,5%	31	77,5%
Övriga kommuner, över 25 000 inv	34	21	61,8%	28	82,4%
Övriga kommuner, 12 500-25 000 inv	37	27	73,0%	31	83,8%
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv	31	22	71,0%	22	71,0%
Stockholms län	26	21	80,8%	18	69,2%
Uppsala län	8	4	50,0%	6	85,7%
Södermanlands län	9	5	55,6%	8	88,9%
Östergötlands län	13	11	84,6%	12	92,3%
Jönköpings län	13	10	76,9%	11	84,6%
Kronobergs län	8	6	75,0%	6	75,0%
Kalmar län	12	10	83,3%	8	66,7%
Gotlands län	1	0	0,0%	1	100,0%
Blekinge län	5	2	40,0%	4	80,0%
Skåne län	33	25	75,8%	28	84,8%
Hallands län	6	4	66,7%	6	100,0%
Västra Götalands län	49	33	67,3%	43	87,8%
Värmland	16	14	87,5%	10	62,5%
Örebro län	12	9	75,0%	9	75,0%
Västmanlands län	10	7	70,0%	8	72,7%
Dalarnas län	15	12	80,0%	11	73,3%
Gävleborgs län	10	5	50,0%	7	70,0%
Västernorrland	7	6	85,7%	7	100,0%
Jämtlands län	8	6	75,0%	7	87,5%
Västerbotten	15	6	40,0%	7	46,7%
Norrbottnen	14	5	35,7%	10	71,4%
Riket	290	202	69,7%	227	78,3%

Anm. Kommunerna delas in i nio kommungrupper efter strukturella egenskaper som befolkningsstorlek, pendlingsmönster och näringslivsstruktur. Indelningen är generell och har i dag många olika användare. Grupperingen är främst tänkt att användas vid analyser, jämförelser och redovisning. Varje kommun tillhör endast en kommungrupp. Se <http://www.skl.se/web/Kommungruppsindelning.aspx>.

Tabell 2: Arbetar kommunen i sin fysiska planering för att minska utsläppen av växthusgaser?

	2009				2007			
	Ja, i hög utsträckning	Ja, i viss mån	Nej	Vet ej/Ej svar	Ja i hög utsträckning	Ja, i viss mån	Nej	Vet ej/Ej svar
Storstäder	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%
Förortskommuner	32,1%	64,3%	3,6%	0,0%	12,9%	77,4%	6,5%	3,2%
Större städer	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	28,0%	72,0%	0,0%	0,0%
Pendlingskommuner	31,3%	59,4%	9,4%	0,0%	12,1%	60,6%	21,2%	6,1%
Glesbygdskommuner	4,8%	81,0%	14,3%	0,0%	16,7%	58,3%	16,7%	8,3%
Varuproducerande kommuner	30,0%	70,0%	0,0%	0,0%	22,6%	74,2%	3,2%	0,0%
Övriga kommuner, över 25 000 inv	35,0%	65,0%	0,0%	0,0%	7,1%	85,7%	0,0%	7,1%
Övriga kommuner, 12 500-25 000 inv	18,5%	70,4%	7,4%	3,7%	9,7%	74,2%	9,7%	6,5%
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv	23,8%	66,7%	4,8%	4,8%	13,6%	72,7%	9,1%	4,5%
Stockholms län	23,8%	71,4%	4,8%	0,0%	5,6%	88,9%	5,6%	0,0%
Uppsala län	33,3%	33,3%	0,0%	33,3%	16,7%	66,7%	0,0%	16,7%
Södermanlands län	0,0%	80,0%	20,0%	0,0%	25,0%	75,0%	0,0%	0,0%
Östergötlands län	27,3%	72,7%	0,0%	0,0%	0,0%	91,7%	8,3%	0,0%
Jönköpings län	40,0%	60,0%	0,0%	0,0%	27,3%	45,5%	27,3%	0,0%
Kronobergs län	40,0%	60,0%	0,0%	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%
Kalmar län	30,0%	70,0%	0,0%	0,0%	25,0%	50,0%	25,0%	0,0%
Gotlands					0,0%	100,0%	0,0%	0,0%
Blekinge län	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%	0,0%	0,0%
Skåne län	28,0%	68,0%	4,0%	0,0%	10,7%	71,4%	10,7%	7,1%
Hallands län	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	16,7%	83,3%	0,0%	0,0%
Västra Götalands län	36,4%	60,6%	0,0%	3,0%	23,3%	65,1%	2,3%	9,3%
Värmlands län	28,6%	71,4%	0,0%	0,0%	10,0%	90,0%	0,0%	0,0%
Örebro län	22,2%	77,8%	0,0%	0,0%	11,1%	77,8%	11,1%	0,0%
Västmanlands län	14,3%	85,7%	0,0%	0,0%	0,0%	75,0%	12,5%	12,5%
Dalarnas län	16,7%	58,3%	25,0%	0,0%	18,2%	63,6%	18,2%	0,0%
Gävleborgs län	20,0%	60,0%	20,0%	0,0%	14,3%	85,7%	0,0%	0,0%
Västernorrlands län	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	14,3%	71,4%	0,0%	14,3%
Jämtlands län	33,3%	50,0%	16,7%	0,0%	14,3%	71,4%	14,3%	0,0%
Västerbottens län	16,7%	66,7%	16,7%	0,0%	14,3%	57,1%	28,6%	0,0%
Norrbottens län	20,0%	60,0%	20,0%	0,0%	10,0%	70,0%	10,0%	10,0%
Riket	28,1%	65,8%	5,0%	1,0%	15,4%	71,8%	8,4%	4,4%

Kommentar: Resultatet visar att nästan samtliga kommuner arbetar i sin fysiska planering för att minska utsläppen av växthusgaser. Andelen som svarar att de gör detta har ökat mellan 2007 och 2009, från totalt 87 till 94 procent, medan andelen som gör det i hög utsträckning har ökat från 15 till 28 procent.

Ökningen mellan åren är genomgående även för kommungrupper och län. Undantag i viss mån är Dalarnas län, där en liten minskning syns, och glesbygdskommuner, för vilka andelen som gör det i hög utsträckning minskar medan andelen som gör det i viss mån ökar ännu mer. Skillnaderna för län och kommungrupper kan delvis förklaras av att det mellan åren kan vara olika kommuner som svarat.

Tabell 3: På vilka av följande områden i den fysiska planeringen arbetar kommunen för att minska utsläppen av växthusgaser? – År 2009

År 2009	Antal svarande	Lokalisering för minskat transportbehov	Lokalisering av vindkraft	Lokalisering av bebyggelse för utbyggnad av fjärrvärme	Lokalisering av köpcentra med klimathänsyn	Energikrav på bebyggelse på kommunalägd mark	Frivilliga ök energiprestanda, privat mark
Storstäder	2	50,0%	100,0%	100,0%	50,0%	50,0%	50,0%
Förortskommuner	28	89,3%	39,3%	71,4%	60,7%	50,0%	35,7%
Större städer	18	94,4%	83,3%	77,8%	72,2%	55,6%	33,3%
Pendlingskommuner	32	87,1%	71,0%	80,6%	44,8%	38,7%	21,9%
Glesbygdskommuner	21	44,4%	90,0%	55,6%	16,7%	42,1%	22,2%
Varuproducerande kommuner	31	75,0%	83,3%	65,5%	27,6%	34,5%	17,2%
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	21	70,0%	85,0%	65,0%	45,0%	45,0%	25,0%
Övriga kommuner, 12 500-25 000 inv.	27	76,9%	80,8%	65,4%	46,2%	30,8%	11,5%
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	22	52,4%	95,2%	71,4%	28,6%	28,6%	9,5%
Stockholms län	21	85,7%	19,0%	71,4%	42,9%	38,1%	42,9%
Uppsala län	4	66,7%	100,0%	66,7%	33,3%	0,0%	33,3%
Södermanlands län	5	75,0%	50,0%	50,0%	25,0%	25,0%	25,0%
Östergötlands län	11	60,0%	81,8%	100,0%	30,0%	60,0%	20,0%
Jönköpings län	10	80,0%	90,0%	70,0%	33,3%	33,3%	20,0%
Kronobergs län	6	80,0%	100,0%	80,0%	20,0%	60,0%	20,0%
Kalmar län	10	80,0%	100,0%	90,0%	60,0%	70,0%	50,0%
Gotlands län	0						
Blekinge län	2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	50,0%	0,0%
Region Skåne	25	84,0%	72,0%	72,0%	64,0%	24,0%	16,0%
Hallands län	4	100,0%	100,0%	50,0%	50,0%	75,0%	25,0%
Västra Götalandsregionen	33	74,2%	90,9%	60,6%	41,9%	45,5%	15,2%
Värmlands län	14	85,7%	71,4%	64,3%	50,0%	50,0%	14,3%
Örebro län	9	88,9%	88,9%	66,7%	44,4%	22,2%	11,1%
Västmanlands län	7	66,7%	57,1%	83,3%	50,0%	33,3%	16,7%
Dalarnas län	12	63,6%	81,8%	72,7%	18,2%	41,7%	16,7%
Gävleborgs län	5	40,0%	80,0%	50,0%	20,0%	60,0%	0,0%
Västernorrlands län	6	83,3%	83,3%	66,7%	50,0%	16,7%	16,7%
Jämtlands län	6	40,0%	100,0%	80,0%	20,0%	60,0%	100,0%
Västerbottens län	6	33,3%	83,3%	66,7%	33,3%	33,3%	16,7%
Norrbottnens län	5	60,0%	100,0%	40,0%	40,0%	0,0%	0,0%
Riket	202	75,0%	77,0%	69,9%	42,9%	40,2%	22,2%

Tabell 4: På vilka av följande områden i den fysiska planeringen arbetar kommunen för att minska utsläppen av växthusgaser? – År 2007

År 2007	Antal svarande	Lokalisering för minskat transportbehov	Lokalisering av vindkraft	Lokalisering av bebyggelse för utbyggnad av fjärrvärme	Lokalisering av köpcentra med klimathänsyn	Energikrav på bebyggelse på kommunalägd mark	Frivilliga ök energiprestanda, privat mark
Storstäder	2	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%	50,0%
Förortskommuner	25	74,2%	22,6%	38,7%	25,8%	19,4%	16,1%
Större städer	25	92,0%	60,0%	88,0%	48,0%	24,0%	8,0%
Pendlingskommuner	25	54,5%	39,4%	48,5%	18,2%	21,2%	6,1%
Glesbygdskommuner	18	20,8%	54,2%	29,2%	4,2%	20,8%	12,5%
Varuproducerande kommuner	29	61,3%	64,5%	45,2%	25,8%	22,6%	12,9%
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	27	53,6%	60,7%	53,6%	25,0%	35,7%	10,7%
Övriga kommuner, 12 500-25 000 inv.	28	51,6%	51,6%	45,2%	12,9%	12,9%	3,2%
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	19	36,4%	54,5%	45,5%	18,2%	18,2%	0,0%
Stockholms län	15	77,8%	16,7%	33,3%	22,2%	5,6%	11,1%
Uppsala län	5	33,3%	50,0%	50,0%	16,7%	16,7%	16,7%
Södermanlands län	8	87,5%	62,5%	25,0%	12,5%	12,5%	12,5%
Östergötlands län	11	50,0%	58,3%	58,3%	25,0%	16,7%	0,0%
Jönköpings län	8	54,5%	45,5%	36,4%	9,1%	18,2%	0,0%
Kronobergs län	6	66,7%	83,3%	83,3%	50,0%	66,7%	50,0%
Kalmar län	7	50,0%	87,5%	50,0%	12,5%	12,5%	0,0%
Gotlands län	1	0,0%	100,0%	100,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Blekinge län	4	75,0%	75,0%	75,0%	25,0%	50,0%	0,0%
Region Skåne	23	67,9%	42,9%	46,4%	28,6%	14,3%	10,7%
Hallands län	6	50,0%	83,3%	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%
Västra Götalandsregionen	39	60,5%	62,8%	55,8%	27,9%	41,9%	16,3%
Värmlands län	10	40,0%	30,0%	70,0%	20,0%	20,0%	0,0%
Örebro län	8	44,4%	22,2%	44,4%	22,2%	22,2%	0,0%
Västmanlands län	6	62,5%	12,5%	50,0%	12,5%	25,0%	12,5%
Dalarnas län	9	54,5%	45,5%	36,4%	9,1%	27,3%	9,1%
Gävleborgs län	7	42,9%	71,4%	85,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Västernorrlands län	6	57,1%	42,9%	57,1%	28,6%	14,3%	0,0%
Jämtlands län	6	42,9%	57,1%	0,0%	14,3%	14,3%	14,3%
Västerbottens län	5	42,9%	57,1%	28,6%	14,3%	14,3%	0,0%
Norrbottens län	8	30,0%	50,0%	30,0%	30,0%	20,0%	10,0%
Riket	198	56,8%	50,7%	48,5%	22,0%	22,5%	9,3%

Några goda exempel på arbete för att minska klimatpåverkan

I arbetet med att minska påverkan på klimatet genom fysisk planering finns det en mängd möjligheter för den enskilda kommunen att bidra. De goda exempel som nämns i detta avsnitt är ett urval av dem som kommunerna själva angett i de öppna enkätsvaren 2009.

Insatserna handlar exempelvis om att förtäta bebyggelsen på redan urban mark snarare än på gröna ytor, att bygga nytt nära kollektivtrafik och stationer, att skapa stråk för kollektivtrafik samt för gång- och cykeltrafik, med miljöer som är trygga och attraktiva att röra sig i. Även andra insatser för en mer attraktiv kollektivtrafik nämns som ökad turtäthet, kortare restider och gratis tätortstrafik. Samverkan sker med byggherrar för mobilitetslösningar. I några fall finns policy för att styra handel med sällanköpsvaror till stadskärnan, i stället för till externa lägen.

Nya energieffektiva hus byggs, som enskilda byggnader eller i hela stadsdelar och bostadsområden. Krav på energieffektiva hus ställs i olika fall vid all ny bebyggelse, vid markupplåtelse eller som kriterier i markanvisningstävling.

Förnybar energi, vindkraft och fjärrvärme främjas på olika sätt. Några kommuner har investerat i egna vindkraftverk som ger el till kommunens verksamheter, något som även är skattemässigt fördelaktigt då energiskatt inte tas ut.

Malmö planerar för en bättre stad

Malmö stad ska bland annat uppnå en bättre miljö genom sitt miljöprogram. Programmet syftar till att skapa effektivare transporter för både människor och gods genom att arbeta med ökad tillgänglighet. Ryggraden för persontransporterna ska utgöras av en planerad utveckling av regionaltågen samt kompletterande busstrafik. Kommunen kommer även att arbeta för att behålla koncentrationen av staden eftersom det ger ökad tillgänglighet och erbjuder en cykelvänlig miljö samt möjlighet till effektivare energiförsörjning. Förtätningen av staden ska dock inte ske på bekostnad av de för staden viktiga grönområdena utan främst genom att redan urbaniserad mark bebyggs. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Linköping planerar för en rundare stad

Genom att koncentrera ny bebyggelse till befintlig stadsbebyggelse ska Linköpings kommun förbättra markutnyttjandet och skapa en stad som i större utsträckning hänger samman. I

EN RUNDARE STAD

översiktsplanen för kommunen beskrivs det hur staden ska gå från en mer utspridd stadsbild, till en mer koncentrerad form (se bild till vänster). Den tätare staden beskrivs skapa bra underlag för kollektivtrafik, gångtrafik och cyklar, vilket stämmer överens med kommunens visson om att minska biltrafiken och genom detta minska

utsläppet av växthusgaser. Utveckling av ett antal högeffektiva kollektivtrafikstråk i kommunen kommer att göras, och ny bebyggelse kommer i första hand att planeras utifrån dessa stråk. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Norrköping och Linköping planerar tillsammans

Kommunerna Norrköping och Linköping har tillsammans utarbetat en gemensam översiktsplan med syfte att öka samverkan, ekonomisk tillväxt och långsiktigt hållbar utveckling. Kommunerna arbetar bland annat för en gemensam tätortsutveckling där målet är att en större andel av befolkningen ska bosätta sig i tätorter. Vinsterna med detta är t.ex. ett effektivare användande av den tekniska försörjningen, sparad åkermark, och ökat användande av kollektivtrafik. Tanken är att en bostadsförsörjning som erbjuder medborgarna valfrihet ska leda till att de väljer att bosätta sig i tätorter. Vid byggnation av bostäder och andra lokaler ska stationsnärhetsprincipen tillämpas, vilket innebär att lokaler och bostäder lokaliseras i närheten av stationer för att uppmuntra till användande av kollektivtrafik. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Svedala minskar klimatpåverkan

Svedala kommun beskriver i sin översiktsplan 2010 hur kommunen på bred front ska arbeta för att minska klimatpåverkan. Bland annat ska ny bebyggelse koncentreras till områden där det finns goda möjligheter för de boende att använda kollektivtrafik. Gång- och cykelstråk som ansluter till stationer och hållplatser ska göras tryggare och mer tillgängliga för att uppmuntra till ökat användande av cykel och kollektiva transportmedel. Kommunen ska även arbeta med miljöanpassat byggande vilket bland annat bidrar till långsiktig låg energiförbrukning och underlättar källsortering för boende. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Sigtunas strategi för minskad klimatpåverkan

Sigtuna kommun har valt att dela upp sin strategi för kommunen utifrån kommunens olika verksamhetssektorer. I arbetet med fysisk planering anger kommunen att de har möjlighet att stimulera ett effektivare energianvändande inom både bebyggelse och transportsystem, samt att planera för ett samhälle som möjliggör ett energi- och transportsnålt samhälle. Förutom själva strategin listas även exempel på aktiviteter som ska bidra till att genomföra strategin, exempelvis ta fram metoder för hur klimatfrågor ska hanteras i den fysiska planeringen, utarbeta riktlinjer för miljöanpassat byggande m.m. Kommunen utarbetar även en separat trafikstrategi som bland annat innehåller utvecklandet av kollektivtrafiklösningar för transporter till och från Arlanda. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Karlstad planerar för hållbara transporter

Karlstads kommun har utarbetat en transportstrategi med syfte att skapa ett hållbart transportsystem. Strategin är kopplad till kommunens översiktsplan och beskriver hur människor och gods ska transporteras för att bland annat minska klimatpåverkan. En del av detta arbete är att göra kollektivtrafiken mer attraktiv genom exempelvis kortare restider. Andra åtgärder är att utöka cykelvägnätet och göra detta tryggare, vilket skapar förutsättningar för minskat bilanvändande. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Motalas handelspolicy

Motala har i sin översiktsplan integrerat en handelspolicy för kommunen. Policyn drar upp riktlinjer för kommunens framtida utvecklingsplaner vad gäller handel och kopplas samman med kommunens ambitioner om att minska klimatpåverkan. Enligt handelspolicyn ska kommunen eftersträva att handel med sällanköpsvaror i första hand etableras i anslutning till stadskärnan, där koncentrationen av människor och kollektivtrafik är störst. Dagligvaruhandeln ska lokaliseras i anslutning till stadsdelscentrum eller i närheten till dessa för att minska antalet onödiga transporter. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Motala kommun har även utarbetat en klimat- och energiplan. I planen beskrivs det bland annat att kommunen aktivt arbetar för att stärka sin profil som cykelstad tillsammans med Vägverket och Korpen. Kommunen ska även verka för att nybyggen i de två tätorterna Motala och Borensberg ansluts till fjärrvärme. För nybyggen i övriga delar av kommunen ska kommunen förorda flexibla lösningar där det är lätt att byta energikälla. I planen anges även ett antal viktiga åtgärdsförslag för att minska klimatpåverkan, bland annat hållbart byggande med energieffektivisering och livslängdskalkyler. I arbetet med att öka andelen hållbara transporter ska utbudet av biogasmackar öka samt att en ny omlastningscentral för väg/järnväg skapas. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Sundsvall bygger grönt bostadsområde

Miljö- och stadsbyggnadskontoret i Sundsvalls kommun har utarbetat ett hållbarhetsverktyg som de kallar för miljörosen. Verktöget har använts i arbetet med den nya stadsdelen Norra Kajen som

planeras i Sundsvall och bygger på att planens förväntade miljöpåverkan sammanfattas i en ros (se bild här intill). För Norra Kajen visar utfallet på bra värden för miljöanpassning och minskad klimatpåverkan, bland annat genom förtätning, trafik och kommunikationer. I stadsvisionen för Sundsvall beskrivs också hur trafiken i staden ska

anpassas till människor för att underlätta gång- och cykeltrafik och öka användandet av kollektiva transportmedel. Spårtaxi beskrivs i utvecklingsplanen som ett möjligt alternativ för den långsiktigt hållbara kollektivtrafiken. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Kollektivtrafikprogram för Göteborgsregionens kommunalförbund

Göteborgsregionens kommunalförbund har utarbetat ett kollektivtrafikprogram med namnet K2020. Programmet utgår från regionens arbete för en uthållig tillväxt utifrån de sociala, ekonomiska och miljömässiga dimensionerna. Programmet tar ett helhetsgrepp kring kollektivtrafikfrågorna i regionen, med fokus på tätorterna Göteborg, Mölndal och Partille. Vid sidan av arbete med kollektivtrafikens attraktivitet i form av pålitlighet, trygghet och säkerhet, eftersträvas även ekonomiska incitament för att få fler att välja kollektiva transportmedel. En annan viktig framgångsfaktor för att nå det uppsatta målet om att 40 procent av persontransporterna ska ske med kollektivtrafik är markanvändning och utformning av stadsrummet. Genom att planera tätorter så att arbetsplatser och samhällsservice ligger i anslutning till kollektivtrafik och genom att staden i övrigt utformas utifrån cyklist, fotgängare och kollektivtrafik kan andelen kollektivtrafik öka, och därigenom även minska klimatpåverkan. [Läs mer hos Göteborgsregionens kommunalförbund här.](#)

Bilsnål samhällsplanering i Lund

Lunds kommun har sedan ett antal år tillbaka på olika sätt arbetat med bilsnål samhällsplanering. Kommunen har bland annat utarbetat en handbok för bilsnål samhällsplanering som ger konkreta förslag och tips på hur stadsrummet i större utsträckning kan anpassas till människor. Den bilsnål planeringen bygger till stor del på att underlätta för kollektivtrafik och människor genom styrning av markanvändning för bostäder och handel, restriktioner för biltrafik m.m. Kommunen har även använt sig av ett nyhetsbrev för att kommunicera vad som händer på området till medborgare, politiker och tjänstemän. I förslaget till Översiktplan 2010 för kommunen är minskat bilberoende ett viktigt inslag där kollektivtrafikens andel av transporterna ska stärkas tillsammans med utveckling av cykeltrafiken. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Lokala miljömål ska minska klimatpåverkan i Nynäshamn

Nynäshamns kommun har med utgångspunkt från de nationella miljökvalitetsmålen antagit ett antal lokala miljömål. Två av de fyra miljömålsområdena har en direkt koppling till arbetet med minskad klimatpåverkan genom fysisk planering och utgår ifrån ”Effektivare användning av energi och transporter” samt ”Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö”. [Läs mer hos kommunen här.](#)

Fler exempel utan länkar

Örkellunga – Rygggrad och upplevelsestråk i Översiktsplanen.

Karlstad – Markupplåtelsekrav på energieffektivitet och fjärrvärmeanslutning

Västerås – Lågenergihus krav vid all ny bebyggelse

Järfälla – Markanvisningstävling med energikriterier

Lysekil – Samverkan med byggherrar kring mobilitet med mera.

Kommentarer i öppna svar

Ett trettiotal kommentarer lämnades avslutningsvis som öppna svar på enkäten 2009. En del av dessa handlar om arbete som är på gång, men ännu ej syns i svaren.

Några framhåller att frågorna blir irrelevanta i kommuner där lite byggs och exploateringstakten är låg. Där kan det även vara svårt att ställa krav på det som planeras och byggs.

Flera lämnar förslag och synpunkter om styrmedel: skärpta byggregler från Boverket, detaljplanens bristande möjlighet att styra byggnaders energiprestanda, starkare regionplanering, mer forskningsbaserade argument, livscykelansats, problematisk utglesning vid strandnära bebyggelse, behovet av ökad samverkan, statliga bidrag till planeringsinsatser på området, mer nationellt och regionalt stöd och fler verktyg.

Bilaga – de ställda enkätfrågorna

1. Arbetar kommunen i sin fysiska planering för att minska utsläppen av växthusgaser?

Svarsalternativ: Ja, i hög utsträckning – Ja, i viss mån – Nej – Vet ej

2. På vilka av följande områden i den fysiska planeringen arbetar kommunen för att minska utsläppen av växthusgaser?

Svarsalternativ: Ja – Nej – Vet ej

- Lokalisering av infrastruktur, arbetsplatser och bostäder för minskat transportbehov och energieffektiva transporter
- Lokalisering av köpcentra för minskat transportbehov
- Lokalisering av bebyggelse för utbyggnad av fjärrvärme
- Lokalisering av vindkraft
- Energikrav på bebyggelse vid exploatering när kommunen äger marken
- Frivilliga överenskommelser om energiprestanda i ny bebyggelse på ej kommunägd mark
- Annat område, ange vilket

3. Lämna gärna exempel som kan vara av intresse för andra kommuner på hur ni arbetar med fysisk planering för att minska utsläppen av växthusgaser. (Öppna svar)

4. Lämna gärna kommentarer eller synpunkter rörande minskad klimatpåverkan i fysisk planering. (Öppna svar)

Fysisk planering i kommunerna för minskad klimatpåverkan

Kommuner, landsting och regioner har viktiga roller och gör betydande insatser i klimatarbetet. I den fysiska planeringen av bebyggelse och infrastruktur är lokaliserings- och utformningsbeslut viktiga för energianvändning och transportbehov.

Nästan samtliga kommuner arbetar i sin fysiska planering för att minska utsläppen av växthusgaser. Andelen som gör detta har ökat mellan 2007 och 2009. Det visar denna sammanställning av enkätundersökningar från Sveriges Kommuner och Landsting.

Fler rapporter om klimatarbetet i kommuner, landsting och regioner, exempel och länkar samt aktuella ställningstaganden från SKL i klimatfrågan hittar du på www.skl.se/klimat.

Upplysningar om innehållet

Andreas Hagnell, andreas.hagnell@skl.se, och Emilie Malmström, emilie.malmstrom@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2010

ISBN: 978-91-7164-538-8

Text: Andreas Hagnell och Martin Englund

Beställ eller ladda ned på www.skl.se/publikationer eller på telefon 020-31 32 30.